

Михайліченко Ю.В. Історичні аспекти проблеми жорстокого поводження з дітьми в сім'ї у Великій Британії

Рубрика: ПЕДАГОГІКА

Ключевые слова: жорстоке поводження з дітьми; сімейне виховання; права дітей; правовий статус дитини

Выходные данные статьи:

Михайліченко Ю.В. Історичні аспекти проблеми жорстокого поводження з дітьми в сім'ї у Великій Британії. // Гуманитарные научные исследования. – Октябрь, 2012. [Электронный ресурс]. URL: <http://human.snauka.ru/2012/10/1646>

Юлія Володимирівна Михайліченко

викладач Луганського національного

університету імені Тараса Шевченка

Михайличенко Ю.В. Исторические аспекты проблемы жестокого обращения с детьми в семье в Великобритании

В статье рассматриваются исторические аспекты проблемы жестокого обращения с детьми в семье в Великобритании. Анализируя многочисленные источники, в том числе аутентичные, автор исследует этот процесс в его исторической ретроспективе, в разные периоды развития страны, а также выясняет, как эволюционный, а со временем и революционный путь становления полиэтничного государства сказывался на отношении ее общества к формам и методам семейного воспитания детей. В статье выявлены специфические черты британской модели семейного воспитания детей и причины, которые в течение многих столетий побуждали большинство британских родителей отдавать предпочтение именно жестокого обращения с детьми в семье.

Mikhailichenko Y.V. Historical aspect of the problem of domestic violence toward the children in the family in Great Britain

The article deals with the historical aspects of the problem of child abuse in the family in the UK. Analyzing numerous sources, including authentic, the author examines this process in its historical perspective, in different periods of development, as well as figuring out how evolutionary, and eventually a revolutionary way of becoming a multi-ethnic state of its effect on the attitude of society to the forms and methods of family parenting. The paper identified the specific features of the British model of family upbringing and the reasons that for centuries most British parents preferred domestic violence in the family.

У статті розглядаються історичні аспекти проблеми жорстокого поводження з дітьми в сім'ї у Великій Британії. Аналізуючи багаточисельні джерела, в тому числі автентичні, автор досліджує цей процес у його історичній ретроспективі, в різні періоди розвитку країни, а також з'ясовує, як еволюційний, а з часом і революційний шлях становлення поліетнічної держави позначався на ставленні її суспільства до форм і методів сімейного виховання дітей.

Мета статті – виявити специфічні риси британської моделі сімейного виховання дітей та причини, які протягом багатьох сторіч спонукали більшість британських батьків віддавати перевагу саме жорстокому поводженню з дітьми в сім'ї.

Генезис британських поглядів на проблеми сімейного виховання, як і на саме дитинство, має складну історію, основні етапи якої динамічно відображають ментальність кожної епохи. Від повної відсутності уявлень про дитинство як соціокультурний феномен (до часів Середньовіччя), через формування його соціальної (XVI – XVIII ст.), потім біосоціальної (кінець XIX – середина XX ст.) і до соціально-правової концепції (від другої половини XX ст. – до сьогодні).

У Британії раннього середньовіччя батьки мали повне право цілком вільно продавати і купувати дітей. Лише в сьомому столітті Теодор, архієпископ Кентерберійський заборонив чоловікам продавати в рабство синів віком старше семи років. Середньовічний британський історик і письменник Геральд Камбрійський у манускрипті „Завоювання Ірландії” (*Expugnatio Hibernica*) стверджував, що норманське завоювання Англії було своєрідною Божою карою за торгівлю дітьми: у дванадцятому столітті англійці часто продавали своїх дітей у рабство ірландцям [2, с. 87].

Жорстокість дорослих стосовно дітей відбита й у британському законодавстві тих часів. Так, закон 1572 р. визначав, що кинуті своїми батьками напризволяще жебраки віком старше 14 років, які не мають права збирати милостиню, при першому порушенні піддаються бичуванню і тавруванню, при другому – оголошуються державними злочинцями, при третьому їх страчують.

Перші письмові згадки про тілесні покарання в англійській школі, які стали своєрідним відлунням і ніби логічним продовженням практики жорстокого поводження з дітьми у сім'ї, датуються сьомим століттям нашої ери, коли в першій „Граматичній школі”, заснованій при Кентерберійському абатстві, чернець Едмир писав, що за п'ять днів до Різдва всіх хлопчиків за традицією сікли зв'язаними у вузли батогами з бичачих шкір. Кожну ляпку, кожну помилку у вимові або неправильний результат в математиці, будь-яку іншу найменшу провину карали пороттям.

У середньовіччі англійські педагоги називали різки і ціпки шкільними мечами, врученими Богом учителям, щоб вони карали зло. У Вестмінстерській школі видавався тематичний журнал „Флагеллант” (від лат. *flagellans*: той, хто бичує). В Ітоні з батьків учнів стягували по півгінеї на різки, незважаючи на те, піддавався їхній нащадок покаранню чи ні. Уникати різок в Ітоні вважалося дурним тоном. Ірландська громадська діячка й історик релігії Анні Безант у статті „Глухі кути цивілізації й ключі до них” (*Civilisation's deadlocks and the keys*) писала, що знає багатьох впливових політичних діячів Великої Британії, які пишалися тим, що їх сікли в Ітоні й Харроу і що від того вони виграли у своєму житті.

Ставлення британців до тілесних покарань було і є доволі суперечливим. У користі покарань дітей в тюдорівській Англії (1485-1603) переконували навіть малюків, змушуючи їх щодня промовляти перед сном: „Якщо я буду обманювати, хулити Бога і красти, якщо буду я лаятися, дражнитися і знущатися, або всім погрожувати, треба суворо мене покарати. Добра мати і наставниця, якщо порушу заборону, не давайте мені обід. Лозину візьміть тоді, різкою виправить мене”[Цит. за 1, с. 390].

У школах тих часів панували жорстокі покарання. Їх розглядали як потрібну, важливу, природну і богоугодну справу. Науку пропонувалося буквально „утовкмачувати” дітям. На численні заклики деяких ієрархів церкви, зокрема Ансельма Кентерберійського хоч би трохи стримувати рівень покарань, батьки і педагоги жодним чином не реагували.

Історичний аналіз проблеми жорстокого поводження з дітьми в сім'ї у Великій Британії вимагає й розгляду його юридично-правового аспекту, як свого роду легітимності підґрунтя, на якому батьки будували свої локальні, індивідуальні внутрісімейні моделі виховання.

У дослідженні Дороті Л. Халлер „Народжені поза шлюбом і дитяче фермерство у Вікторіанській Англії” (*Bastardy and Baby Farming in Victorian England*), зазначається, що в період правління королеви Вікторії (1837-1901 рр.) не існувало законів, які б закріплювали і гарантували права дітей, особливо незаконнонароджених. Натомість, уже в ті часи була ухвалена ціла низка законів проти негідного поводження з тваринами. Діти ж не мали жодних прав, у них взагалі був відсутній правовий статус, вони перебували поза межею дії будь-яких законів та нормативно-правових актів, що дозволяло їх батькам, а також учителям у школах вільно вдаватися до будь-яких видів покарань, у тому числі із застосуванням відвертого фізичного насильства [3, с. 77].

На думку Поллока Ф. Майтленда, англійське право сформувалося на базі тевтонських звичаїв. Можливо, тому майже повне поглинання правового статусу дитини відповідним статусом його батьків тривалий час мало місце і в Британії. Деякі дослідження підтверджують, що два - три сторіччя тому діти визнавалися частиною дорослого світу. Британський юрист, професор Вільям Блекстон, оцінюючи права дітей в Англії у XVIII ст., порівнює їх юридично-соціальний статус із статусом „рухомого майна їхніх батьків” .

Британський соціолог Хілларі Родхем у дослідженні „Діти та закон” (Children Under the Law) шляхом аналізу документів і першоджерел доводить, що реформа правового статусу дитини здійснювалася за такими напрямками: до правового статусу дитини поступово долучалося дедалі більше прав дорослих суб'єктів права, ряд потреб та інтересів дитини визнавалися юридичними правами і закріплювалися законодавчо. Під статусом дитини Хілларі Родхем розуміє права й обов'язки дитини, передбачені законом з урахуванням їх вікових особливостей. Виходячи з такого розуміння сенсу правового статусу, повноваження дитини збільшуються у процесі її дорослішання, і правовий статус відбиває цей процес [4, с. 65].

Позитивну динаміку в процесі гуманізації сімейного виховання дітей британці пов'язують з впливом прогресивної громадськості країни, яка наполегливо й послідовно відстоювала верховенство принципу доміанти педагогічного ненасильства. Одним з тих, хто першим звернув увагу широкої британської громадськості на проблеми жорстокого поводження з дітьми в сім'ї та їхнього важкого дорослішання, був видатний письменник і публіцист Даніель Дефо. Історія кинутих батьками напризволяще дітей, змушених боротися за своє право на життя, переконливо відбита автором на сторінках роману „Полковник Джек”. Багато романів Д. Дефо написано у формі мемуарів. Автор простежує життєвий шлях своїх персонажів з дитинства, показує їх у зіткненнях з жорстким світом, розкриває вплив родинного середовища на їхні характери та долі й доходить висновку: винуватцем усіх їхніх поневірянь є байдужість суспільства. І саме до нього Д. Дефо звертався із закликом покласти край такому становищу. І передусім по відношенню до дітей, які були змушені працювати.

Чи не найбільш знедоленими з них у XVIII столітті були маленькі сажотруси, яких називали „хлопчиками, що лазять” (climbing boys). Зазвичай батьки віддавали їх в учні до хазяїв у віці семи – восьми років, за двадцять - тридцять шилінгів продавали навіть чотирирічних. Потребувалися саме малята, бо лондонські димоходи були не тільки специфічно вузькими, але й вигнутими, через що щільно забивалися сажею [5, с. 18].

Офіційні дослідження, проведені членами парламентських комісій, розкрили картини найжорстокішої експлуатації дітей, яка відбувалася за вимушеною згодою їх батьків. Тисячі дітей, починаючи з п'ятирічного віку, працювали по шістнадцять годин на добу в задушливій фабричній атмосфері і на вугільних копальнях. Їх замикали в цехах на нічну зміну, де вони, траплялося, гинули під час пожежі. Деякі, яких взагалі не випускали з підземних

виробок на поверхню, починали сліпнути.

Надзвичайно високий рівень жорстокого ставлення дорослих до дітей спостерігався у країні ще й на початку ХХ століття. У 1943 році британський письменник і публіцист Джордж Оруелл в есе „Англіїці” (The English People) з цього приводу зазначав: „тодішнє ставлення до дітей сьогодні видасться нам неймовірно байдужим. Не викликаючи тим особливого протесту суспільства, шестирічних дітей продавали на рудники і фабрики; смерть же дитини – найстрашніше нещастя, яке тільки доступно уяві сучасної людини, – не вважалось нічим особливим”. У ті часи мали місце випадки, коли дітей з незаможних сімей вибірково відбирали в батьків і надавали їм статусу сиріт. Становище бідняків, за свідченням професора Дж. Ворда, було таке погане, що єдина робота, якою могли займатися деякі з батьків, це відводити своїх маленьких дітей на фабрику, аби ті могли заробити на хліб для сім’ї.

Жорстоке ставлення до дітей з боку батьків протягом багатьох років було невід’ємною складовою британського менталітету. Права батьків, опікунів і вчителів щодо фізичного покарання дітей були регламентовані британським чинним законодавством. І лише у 2004 році палата лордів прийняла поправку до „Білля про дітей” (Children Act 2004), яка забороняє під страхом кримінального покарання фізичне насильство над дітьми, в результаті якого у них „залишаються синці, подряпини або почервоніння шкіри”. Тим не менш, повну заборону на будь-які види фізичних покарань по відношенню до дітей парламентарії вирішили не вводити. Це пропозиція отримала в палаті лордів всього 75 голосів при необхідній більшості в 175.

Таким чином, з того часу у Великій Британії для покарання дітей не можна використовувати які-небудь знаряддя, включаючи ремінь. Однак давати нащадкам легкі шльопанці або запотиличники, як і раніше, дозволяється і нині.

Здійснений аналіз відповідної наукової літератури дає можливість дійти висновку, що прихильне ставлення британців до принципів суворості й елементів аскетизму у вихованні дітей кардинально не міняється протягом сторіч. Мешканці острівної країни переконані, що нестримні прояви батьківської любові здатні завдавати лише шкоди дитячому характеру в стадії його формування. Тому класичні традиції сімейного виховання у Великій Британії і нині цілком прагматично спрямовані на підготовку самостійної, стійкої, мужньої, готової до подолання будь-яких суворих життєвих випробувань особистості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Мэш Э. Детская патопсихология. / Эрик Мэш, Дэвид Вольф. – 3-е междунар. изд. – СПб. : Прайм-Еврознак ; М. : Олма-Пресс, 2003. – 478 с.
2. Conway J. Davies. Giraldus Cambrensis. 1146–1946 / J. Conway Davies

// Archaeologia Cambrensis, 1996. – P. 85–108.

3. Pinchbeck I. Children in English Society / Pinchbeck Ivy and Hewitt Margaret. – Toronto : The University of Toronto Press, 2004. – Vol. II. –475 p.

4. Rodham H. C. Children Under the Law / Hilary C. Rodham. – Harvard : Educationan Revien, 1973. – 298 p.

5. Strange K. The Climbing Boys: A Study of Sweeps. Apprentices 1773 – 1875 / Strange K. – London : Alison & Busby, 1982. – 112 p.